

26.5.2017

Yrityskaupan hyväksyminen: Lantmännen Ekonomisk Förening / Sörnäisten Portti Oy

Asian vireille tulo

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle on 25.4.2017 ilmoitettu järjestely, jossa Lantmännen Ekonomisk Förening hankkii yksinomaisen määräysvallan Sörnäisten Portti Oy:ssä.

Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

Lantmännen Ekonomisk Förening ("Lantmännen") on taloudellista toimintaa harjoittava osuuskunta, jonka omistaa noin 25 000 ruotsalaista maanviljelijää. Lantmännen-konserni toimii yli 20 maassa ja sen toimialoja ovat elintarvike- ja energiateollisuus, koneet sekä maatalous. Suomessa Lantmännen omistaa pääasiassa leipomoteollisuustoimintaa harjoittavan Vaasan Oy:n ja leipomotuotteita valmistavan Oy Lantmännen Unibake Ab Finlandin. Lisäksi Lantmännen käyttää yhteistä määräysvaltaa Viking Malt Oy:ssä ("Viking Malt"), joka valmistaa maltaita ja myy tuotteitaan juoma- ja panimoteollisuudelle.

Sörnäisten Portti Oy on Kesko Oyj:n kokonaan omistama osakeyhtiö, johon on yhtiötetty K-maatalouden harjoittama liiketoiminta. K-maatalousketjulla on toimintaa 78 toimipisteessä Suomessa. K-maatalous tarjoaa asiakkailleen neljää erilaista palvelu- ja hyödykekokonaisuutta: viljelyohjelma, karjatilaohjelma, Toimiva Kone ja viljakauppa, jossa K-maatalous toimii viljelijöiden myyntikanavana.

Kilpailuoikeudellinen arviointi

Relevantit markkinat

Yrityskaupan osapuolet toimivat maatalouskaupan markkinoilla, jotka jakautuvat useisiin alamarkkinoihin. Yrityskaupan osapuolilla on päällekkäistä liiketoimintaa ainoastaan viljakaupan markkinoilla, jotka voidaan jakaa edelleen viljan hankintamarkkinoihin ja viljan jälleenmyyntimarkkinoihin. Yrityskaupan ilmoittaja ei ole jaotellut markkinoita edelleen esimerkiksi viljalajeittain¹.

¹ Ks. esim. Kilpailuviraston päätös *DLA; International Holding A/S – Hankkija – Maatalous Oy* (Dnro 663/14.00.10/2012), jossa viljan hankinnan ja jälleenmyynnin relevantteja tuotemarkkinoita ei määritelty täsmällisesti.

26.5.2017

KKV:n näkemyksen mukaan relevanttien tuotemarkkinoiden täsmällinen määrittely ei ole tarpeen asian lopputulos huomioon ottaen. Arvioidessaan yrityskaupan kilpailuvaikutuksia virasto on tarkastellut markkinoita kapeammalla jaottelulla siltä osin kuin osapuolten liiketoiminnassa on päällekkäisyyksiä.

Viljakaupalla on kansainvälinen ulottuvuus, joka yrityskaupan ilmoittajan mukaan kattaa ainakin Pohjoismaat ja Baltian maat. Markkinaa on kuitenkin tarkasteltu kapeimman mahdollisen maantieteellisen markkinan, Suomen osalta. Viraston arvion mukaan maantieteellisen markkinan täsmällinen määrittely ei ole välttämätöntä asian lopputulos huomioon ottaen.

Kilpailuvaikutusten arviointi

Viljaa ostettiin maataloilta Suomessa vuonna 2016 noin 2043 miljoonaa kiloa ja hankintamarkkinan arvo vastasi noin 294 miljoonaa euroa. Lantmännen-konsernin markkinaosuus oli noin $[5-10]^2$ prosenttia ja K-maatalouden markkinaosuus oli noin $[20-30]$ prosenttia. Lantmännen-konsernin markkinaosuus muodostuu pitkälti Viking Maltin mallasohran ostoista. Siten päällekkäisyydet osapuolten liiketoiminnoissa kohdistuvat pääasiassa mallasohran hankintamarkkinaan. Mallasohran hankintaan liittyy myös vertikaalinen yhteys, koska Viking Malt toimii mallastusteollisuudessa. KKV on yrityskaupan tutkinnassa keskittynyt selvittämään yrityskaupan vaikutuksia mallasohran hankintamarkkinoilla³.

Mallasohran hankinta

Yrityskaupan ilmoittajan mukaan Suomessa tuotettiin mallasohraa vuonna 2016 noin 300 miljoonaa kiloa, jonka arvo vastaa noin 47 miljoonaa euroa. Ilmoittajan mukaan Viking Maltin markkinaosuus mallasohran hankintamarkkinoilla oli noin $[30-40]$ prosenttia ja K-maatalouden markkinaosuus oli noin $[alle 10]$ prosenttia. Ilmoittajan arvio markkinan koosta perustuu mallasohran tuotantomäärään. Mallastukseen soveltuvien ohralajikkeiden tuotannosta kuitenkin karkeasti vain noin puolet täyttää mallaslaadulle asetetut yleiset laatuvaatimukset⁴. Näin ollen suuri osa mallasohrana viljeltyä tuotannosta ei päädy käytettäväksi mallasohrana, vaan se päättyy rehuksi. Tästä johtuen viraston arvion mukaan mallasohran hankintamarkkinan koko tulee määritellä mallasohran tuotannon sijasta maataloilta toteutuneiden mallasohran ostojen perusteella.

² Hakasulkeisiin merkityissä kohdissa tieto tai tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena.

³ KKV:lle esitetyissä lausunnoissa todettiin, että yrityskaupalla olisi vertikaalinen yhteys myös, koska Vaasan Oy on Suomen suurimpia ruisjauhon ostajia ja K-maatalous toimii rukiin hankintamarkkinoilla. KKV:n selvitysten perusteella K-maatalouden asema rukiin hankintamarkkinoilla ei ole erityisen vahva, minkä lisäksi on otettava huomioon, ettei keskittymään kuulu myllyteollisuudessa toimivaa tahoja. Vaasan Oy hankkii siis käyttämänsä ruisjauhot keskittymän ulkopuoliselta taholta.

⁴ HE 142/2015, s. 32.

26.5.2017

Luonnonvarakeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2016 Suomessa teollisuuden ja kaupan mallasohran ostot maataloilta olivat noin 170 miljoonaa kiloa.⁵ Sen lisäksi, että kokonaismarkkinan koko on näin ollen yrityskaupan ilmoittajan näkemystä pienempi, myös yrityskaupan osapuolten mallasohran hankintojen määrä muodostuu eri tavalla kuin, mitä yrityskaupan ilmoittaja on arvioinut. Viking Malt hankkii eri lähteistä kaikkiaan noin [50–60] prosenttia Suomessa tuotetusta mallasohrasta, mutta KKV:n selvitysten perusteella sen markkinaosuus suomalaisilta maataloilta hankittavasta mallasohrasta vuonna 2016 oli noin [20–30] prosenttia ja K-maatalouden markkinaosuus oli noin [10–20] prosenttia.

KKV:lle esitetyissä lausunnoissa on yhtäältä esitetty, että keskittymän markkinaosuuden kasvu Suomen mallasohran hankintamarkkinalla voisi johtaa sen mahdollisuuksiin käyttää markkinavoimaa mallasohrasta viljelijöille maksettavan hinnan alentamiseksi, ja toisaalta, että K-maatalouden siirtyminen Viking Maltin kanssa samaan konserniin voi heikentää muiden viljatukkureiden asemaa mallasohran toimituksissa Viking Maltille.

Yrityskaupan ilmoittajan mukaan keskittymällä ei ole markkinaosuutensa vahvistumisesta huolimatta markkinavoimaa suhteessa tavarantoimittajiinsa, koska valtaosa sen mallasohrahankinnoista liittyy Viking Maltin toimintaan, joka on puolestaan täysin riippuvainen mallasohrasta. Ilmoittajan mukaan viljelijät voivat siirtyä viljelemään muita lajikkeita tai etsiä muita sopimuskumppaneita, mikäli keskittymä pyrkisi heikentämään ostoehtojaan. Ilmoittaja on myös toimittanut virastolle aineistoa, josta ilmenee, että Viking Maltin mallasohran ostohinnat ovat olleet Luonnonvarakeskuksen tilastoimaa mallasohrasta maksettua keskihintaa korkeammalla tasolla, vaikka Viking Malt on jo tällä hetkellä markkinaosuudeltaan suurin mallasohran ostaja.

Viraston arvion mukaan keskittymän intressissä on ylläpitää mallasohran riittävää saatavuutta Suomessa, mikä heikentää sen mahdollisuuksia alentaa mallasohrasta viljelijöille maksettavaa hintaa. Vaikka viljeltävien lajikkeiden vaihtamiseen liittyy siitä saatavan myyntihinnan lisäksi muita tekijöitä, jotka viljelijän on otettava huomioon, KKV:n kuulemat viljelijät pitivät mahdollisena mallasohralajikkeille käytetyn peltoalan vähentämistä seuraavana vuonna, mikäli mallasohran hinta laskisi merkittävästi. Mikäli keskittymä laskisi mallasohran ostohintoja merkittävästi lyhyellä aikavälillä, on mallasohran myyjillä mahdollisuus myös myydä mallasohraa ulkomaille⁶. Keskittymän ulkopuolelle jää myös useita vaihtoehtoisia mallasohran ostajia, kuten Hankkija Oy, Raisioagro Oy ja Avena Nordic Grain Oy.

⁵ Luonnonvarakeskuksen tilasto, *Teollisuuden ja kaupan viljan osto-, käyttö- ja varastot, vuosi 2016*; <http://stat.luke.fi/teollisuuden-ja-kaupan-viljan-osto-k%C3%A4ytt%C3%B6-ja-varastot-vuosi-2016_fi>.

⁶ Viljelijän mahdollisuudet suunnata mallasohraa vientiin riippuvat osittain maatalon sijainnista ja siitä, minkälaisiksi rahtikustannukset muodostuvat.

26.5.2017

Yrityskaupan ilmoittajan mukaan viljan hankintamarkkinat ovat viime aikoina kehittyneet siten, että viljelijät enenevässä määrin ohittavat viljatukkurin toiminnassaan ja myyvät tuotteitaan suoraan maatalouskauppiaille ja teollisuudelle. Viraston arvion mukaan tehokkuusnäkökulmat huomioiden ei voida pitää todennäköisenä, että keskittymä lisäisi K-maatalouden käyttöä mallasohran välittäjänä Viking Maltille. Viraston arvion mukaan Viking Maltin kannustimia heikentää sopimusehtoja kilpailevien viljatukkureiden kanssa vähentää se, että hankkiakseen riittävästi mallasohraa Viking Maltin on käytettävä useita eri tavarantoimittajia. Mikäli Viking Malt heikentäisi mallasohran ostoehtojaan K-maatalouden kilpailijoille, on näiden mahdollista lisätä mallasohran vientiä ulkomaille.

Viking Maltin markkinaosuus ohran mallastamisen markkinoilla on noin [90–100] prosenttia. K-maatalous ei kuitenkaan toimi mallastamisessa, joten keskittymällä ei ole vaikutusta Viking Maltin vahvaan asemaan tällä markkinalla. KKV:n arvion mukaan keskittymän vaikutuksia maltaan myynnin markkinoilla rajoittaa myös se, että maltaan ostajat ovat pääosin suuria kansainvälisiä panimoita, joilla on vahva neuvotteluasema.

Muut markkinat

Muilla markkinoilla päällekkäisyydet osapuolten liiketoiminnoissa ovat vähäisiä. Viljan jälleenmyyntimarkkinan volyyymi (ml. vienti) Suomessa vuonna 2016 oli noin 1500 miljoonaa kiloa, jonka arvo vastaa noin 220 miljoonaa euroa. Lantmännenin markkinaosuus viljan jälleenmyyntimarkkinalla oli alle prosentin ja K-maatalouden markkinaosuus oli noin [30–40] prosenttia. Lisäksi yrityskaupan osapuolten liiketoiminnoissa on vähäisiä päällekkäisyyksiä polttoöljyn ja maatalouskoneiden jälleenmyynnin markkinoilla, mutta Lantmännenin toiminta kyseisillä markkinoilla on hyvin pienimuotoista.

Johtopäätös

Kilpailu- ja kuluttajaviraston arvion mukaan yrityskauppa ei kilpailulain 25 §:ssä tarkoitettulla tavalla olennaisesti estä tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla. Keskittymällä voidaan katsoa olevan vaikutuksia ainoastaan mallasohran hankintamarkkinoilla, jossa sillä on kannustin ylläpitää riittävää tuotantoa, mikä rajoittaa sen keskittymän mahdollisuuksia alentaa mallasohran hankintahintaa. Keskittymän ulkopuolelle jää myös useita vaihtoehtoisia mallasohran ostajia. Kilpailu- ja kuluttajaviraston markkinaselvityksen perusteella ei myöskään voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että yrityskauppa aiheuttaisi kilpailulaissa tarkoitettulla tavalla merkittäviä haitallisia kilpailuvaikutuksia.

Liitännäisrajoitukset

Yrityskaupan ilmoittaja on esittänyt yrityskaupan liitännäisrajoituksena hyväksyttäväksi kilpailukieltoa, jonka mukaan Lantmännen ei [] aikana yrityskaupan täytäntöönpanosta [].

26.5.2017

[]

KKV toteaa, että yleisesti ottaen ostajan tarve saada jonkinasteista suoje-
lua yrityskaupan toteuttamisen jälkeen on suurempi kuin myyjän vastaava
tarve. Ostajan on saatava varmuus siitä, että se saa hankkimansa yrityksen
täydessä arvossaan. Näin ollen yleensä myyjää hyödyttävät rajoitukset ei-
vät ole keskittymän toteuttamiseen suoraan liittyviä ja sen kannalta välttä-
mättömiä. Toisin sanoen niitä ei voida hyväksyä yrityskaupan liitännäisrajoit-
tuksina.⁷ KKV:n ja komission ratkaisukäytännössä ostajaan kohdistuva rek-
rytointikielto on tullut poikkeuksellisesti hyväksytyksi liitännäisrajoituksena
esimerkiksi, kun yrityskaupassa jaetaan ostajan ja myyjän kesken yhtenäis-
sen taloudellisen kokonaisuuden muodostanut liiketoiminta⁸.

Viraston arvion mukaan liitännäisrajoituksena hyväksytyksi ehdotettu osta-
jaan kohdistuva kilpailukiello ei ole keskittymän toteuttamiseen suoraan liit-
tyvä ja sen kannalta välttämätön liitännäisrajoitus, eikä virasto siten hyväk-
sy sitä.

Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto hyväksyy yrityskaupan, jossa Lantmännen Eko-
nomisk Förening hankkii yksinomaisen määräysvallan Sörnåsten Portti Oy
Oy:ssä.

Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24, 25 ja 26 §.

Muutoksenhaku

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tässä asiassa antamaan päätökseen saa ha-
kea muutosta markkinaoikeudelta kilpailulain 44 §:n mukaan siten kuin hal-
lintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Lisätietoja päätöksestä antaa tutkija Pontus Ranta, puhelin 029 505 3747,
sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

⁷ Komission tiedonanto keskittymiin suoraan liittyvistä ja niiden kannalta välttämättömistä rajoituksista (2005/C
56/03), kohta 17. Tältä osin tiedonannossa viitataan komission päätökseen 27.7.1998 asiassa IV/M.1226 -
GEC/GPTH, jossa osapuolet olivat ehdottaneet hyväksyttäväksi ostajaan kohdistuvaa kilpailukielloa. Komissio ei
hyväksynyt liitännäisrajoitusta todeten, että tavallisesti kilpailukiello voi kohdistua vain myyjään, ja että lähtökoh-
taisesti mitään myyjää hyödyttävää rajoitusta ei voida pitää hyväksyttävänä liitännäisrajoituksena.

⁸ Kilpailuviraston päätös 3.8.2005 asiassa *Nissan Europe s.a.s./ Aro Oy:n Nissan-liiketoiminta*, Diaarinumero:
231/81/2005. Komission päätös 30.8.1993 asiassa IV/M.319 - *BHF/CCF/Charterhouse*.

26.5.2017

Ylijohtaja

Timo Mattila

Tutkija

Pontus Ranta